

HANNA DUMAŁA

*Polska – Ameryka Łacińska. Powojenne stosunki
dyplomatyczno-konsularne*

Poland–Latin America. The Post-War Diplomatic and Consular Relations

Ameryka Łacińska to region bardzo interesujący dla politologa i badacza stosunków międzynarodowych. Wyodrębnienia Ameryki Łacińskiej dokonano w XIX wieku¹, nie posługując się tradycyjną terminologią fizycznogeograficzną Nowego Świata, operującą podziałem na kontynenty i mieszczące się w ich ramach regiony. Nazwę tę stosuje się w odniesieniu do krajów Ameryki położonych na południe od USA, tj. krajów Ameryki Południowej, Ameryki Środkowej oraz Meksyku. Jest to obszar o powierzchni ponad 20 mln km², zamieszkiwany przez blisko 500 milionów ludzi.

Ani wspomniane kryterium geograficzne, ani też językowe czy religijne nie określa jednoznacznie zakresu tego pojęcia. Ludność Ameryki Łacińskiej posługuje się w większości językami romańskimi (wywodzącymi się z łaciny, stąd nazwa całego obszaru). Hiszpański, portugalski i francuski obowiązują jako języki urzędowe w 20 państwach latynoamerykańskich, ale w pozostałych (13) krajach językami urzędowymi są angielski i holenderski. Znaczna większość mieszkańców Ameryki Łacińskiej należy, zgodnie z metryką, do wy-

¹ Jako pierwszy tego terminu użył Kolumbijczyk José Maria Torres Caicedo w latach 50. XIX wieku.

znawców Kościoła rzymskokatolickiego, ale Kościół protestancki i inne religie mają także licznych wiernych.

Dla Europejczyka historia Ameryki Łacińskiej rozpoczyna się w roku 1492, w momencie odkrycia Ameryki przez Krzysztofa Kolumba. Okres konkwisty trwa przez cały wiek XVI i kończy się całkowitą kolonizacją tych terenów przez Hiszpanię, Portugalię, a później także Anglię, Francję i Holandię. Proces dekolonizacji rozpoczyna się na początku wieku XIX. Obecnie region Ameryki Łacińskiej tworzą 33 niepodległe państwa, z których najstarsze – Haiti – proklamowało niepodległość w 1804 roku, a najmłodsze – Saint Christopher i Nevis – w 1983 roku, oraz 13 terytoriów zależnych od Wielkiej Brytanii, Holandii, Francji i Stanów Zjednoczonych.

Stosunki polsko-latynoamerykańskie mają długą tradycję i dość szeroki zakres, obejmują bowiem kontakty polityczne, gospodarcze, kulturalne. Tematem niniejszego opracowania jest jednak jedynie sfera stosunków dyplomatycznych w okresie po II wojnie światowej. Analiza tych stosunków dotyczy stałych stosunków dyplomatycznych, czyli nawiązywania stosunków dyplomatycznych i ustanawiania przedstawicielstw dyplomatycznych; doraźnych stosunków dyplomatycznych, a więc misji specjalnych wysokiej rangi w stosunkach dwustronnych, oraz stosunków konsularnych.²

STAŁE STOSUNKI DYPLMATYCZNE

W okresie międzywojennym Polska utrzymywała stosunki dyplomatyczne ze wszystkimi państwami Ameryki Łacińskiej. Ze strony polskiej funkcjonowały w tym regionie trzy poselstwa, których szefowie byli akredytowani: w Rio de Janeiro, z kompetencją na Brazylię; w Buenos Aires, z kompetencją terytorialną na Argentynę i sześć innych państw Ameryki Południowej oraz w Meksyku, z kompetencją na Meksyk i dziesięć innych państw Ameryki Środkowej i Południowej. Funkcje posła na Kubie spełniał ambasador Polski w Waszyngtonie.

Bezpośrednio po II wojnie światowej nawiązaliśmy stosunki dyplomatyczne z 15 (na 20 istniejących) państwami Ameryki Łacińskiej, a w 13 ustanowiliśmy swoich przedstawicieli. Pierwszym krajem Ameryki Łacińskiej, który uznał Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej, był Meksyk – 7 lipca 1945 roku. Jeszcze w 1945 roku uczyniły to Boliwia, Brazylia, Chile, Kolumbia, Peru i Wenezuela. Stany Zjednoczone Meksyku były także pierwszym w okresie po-

² Ze względu na ograniczoną objętość opracowania pomijam wielostronne formy aktywności dyplomatycznej, tzn. dyplomację konferencyjną i uczestnictwo w organizacjach międzynarodowych.

wojennym państwem latynoamerykańskim, w którym utworzone zostało polskie przedstawicielstwo dyplomatyczne.³ Stosunki dyplomatyczne nawiązano 29 września 1945 roku, a akredytacja posła Rzeczypospolitej Polskiej nastąpiła w trzy miesiące później – 20 grudnia 1945 roku. Do 1948 roku poseł Polski w Meksyku został akredytowany także w dziesięciu stolicach innych państw Ameryki Łacińskiej: od roku 1946 w Salwadorze⁴, Wenezueli, Kostaryce, Kolumbii⁵ i Hondurasie, 1947 r. w Dominikanie, Haiti, Nikaragui i Panamie oraz 1948 w Ekwadorze. W przypadku Urugwaju pomimo nawiązania stosunków w 1946 roku pierwsza akredytacja nastąpiła dopiero dwanaście lat później (1958), w wypadku Gwatemali, z którą stosunki nawiązano w 1948 roku, jeszcze później – w 1992 roku.

Z dwoma państwami, z którymi Polska tradycyjnie utrzymywała stałe stosunki dyplomatyczne, tj. Argentyną i Brazylią, do uruchomienia ich doszło w 1946 roku. Nie wznowiono natomiast w latach czterdziestych stosunków z takimi państwami jak: Kuba (stosunki nawiązano w roku 1960⁶), Chile (1965), Peru (1969), Boliwia (1970) oraz Paragwaj (1991).

W związku z tym, że kumulowanie kilku stanowisk przedstawiciela dyplomatycznego przez jedną osobą (jak wspomniano wyżej poseł w Meksyku reprezentował Polskę jeszcze w ośmiu innych państwach) było nie tylko mało realne, ale i szkodliwe dla interesów kraju, z uwagi na nieprzychylną ocenę takiego rozwiązania ze strony tych państw, w roku 1960 utworzono dwa nowe przedstawicielstwa dyplomatyczne: w Caracas (Wenezuela) oraz Hawanie (Kuba). Ambasador Polski w Wenezueli pełnił dodatkowo funkcję posła w Kolumbii.

W latach sześćdziesiątych Polska zaczęła konsekwentnie odchodzić w swojej praktyce dyplomatycznej od stałych misji na szczeblu poselstw. Jeszcze w 1960 roku podniesiono do stopnia ambasady rangę przedstawicielstwa w Meksyku, w 1961 roku w Brazylii, 1964 roku w Argentynie i Urugwaju, a nastę-

³ Natomiast krajem, z którym jako pierwszym w Ameryce Łacińskiej nawiązano po wojnie stosunki dyplomatyczne była Brazylia – 14 września 1945 r.

⁴ W związku z brakiem odpowiedzi Salwadoru i Dominikany na noty polskie w sprawie *agrement* w roku 1952 doszło do faktycznego zawieszenia stosunków dyplomatycznych z tymi krajami. Pierwszy kontrakt dotyczący wzajemnej akredytacji przedstawicieli dyplomatycznych RP i Republiki Salwadoru podpisano dopiero we wrześniu 1991 roku w Nowym Jorku. Stosunki dyplomatyczne między Polską i Dominikaną nie zostały wznowione do chwili obecnej.

⁵ W roku 1952 doszło do zawieszenia stosunków dyplomatycznych z Kolumbią, która „nie miała rzekomo możliwości akredytowania swego przedstawiciela nawet w kraju trzecim”. Wznowienie stosunków polsko-kolumbijskich, już na szczeblu ambasad, nastąpiło w 1969 roku. Patrz: E. J. Pałyga, *Stosunki dyplomatyczne Polski z państwami Ameryki Łacińskiej*, „Dzieje Najnowsze” 1972, nr 2, s. 81.

⁶ Do 1959 roku Kuba utrzymywała stosunki dyplomatyczne z rządem w Londynie.

pnie w pozostałych państwach Ameryki Łacińskiej, z którymi w owym czasie utrzymywaliśmy stosunki dyplomatyczne. Nowo powstające placówki także posiadają status ambasad.

Po II wojnie światowej niepodległość uzyskało 13 państw Ameryki Łacińskiej. Polska skorzystała z prawa legacji jedynie w przypadku trzech z nich – w 1972 roku nawiązaliśmy stosunki dyplomatyczne z Gujaną, w 1974 z Jamajką i w 1980 z Grenadą. Z takimi państwami, jak Antigua i Barbuda, Bahama, Barbados, Belize, Dominika, Saint Christopher i Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent, Surinam oraz Trynidad i Tobago stosunków dyplomatycznych nie nawiązano. Wydaje się, iż wynika to z faktu odgrywania przez te państwa niewielkiej bądź wręcz żadnej roli we współczesnych stosunkach międzynarodowych. Są to państwa bardzo młode (najstarsze z nich Trynidad i Tobago uzyskały niepodległość w 1962 roku), niewielkie pod względem powierzchni i liczby ludności. Terytorium wszystkich dziesięciu nie przekracza powierzchni Polski, a liczba ludności sięga (łącznie) około 2 milionów.

W historii powojennych stosunków polsko-latynoamerykańskich dwukrotnie doszło do poważniejszych zakłóceń w stosunkach dyplomatycznych. W roku 1962 Ekwador, bez oficjalnego podania przyczyn, zerwał stosunki dyplomatyczne z Polską, a w 1973 roku Polska zawiesiła stosunki dyplomatyczne z Chile. W przypadku Ekwadoru miało to ścisły związek z naciskiem Stanów Zjednoczonych na państwa członkowskie Organizacji Państw Amerykańskich w sprawie zerwania wszelkich stosunków z Kubą oraz państwami socjalistycznymi udzielającymi jej poparcia.⁷ Ponowne nawiązanie stosunków nastąpiło siedem lat później, w roku 1969. Zawieszenie stosunków dyplomatycznych z Chile było odpowiedzią władz Polski na zamach stanu dokonany przez juntę Pinocheta, obalenie rządu i zamordowanie prezydenta Salvadora Allende.⁸ Ich wznowienie nastąpiło dopiero w roku 1990.⁹

Na 33 państwa Ameryki Łacińskiej Polska utrzymuje stosunki dyplomatyczne z 22 państwami (patrz tabela 1). W praktyce dyplomatycznej przedstawi-

⁷ E. J. Pałyga, *Zakłócenia w procesie normalizacji stosunków międzynarodowych (aspekty dyplomatyczne)*, „Studia Nauk Politycznych” 1980, nr 2, s. 206–207.

⁸ „W związku z całokształtem sytuacji politycznej jaka została wytworzona przez reakcyjny zamach junty wojskowej, i wobec braku możliwości wykonywania elementarnych funkcji przez polską ambasadę, rząd PRL postanowił zawiesić stosunki dyplomatyczne między Polską a Chile”. „Kronika. Dokumentacja Prasowa” 1973, 942C. Reprezentowanie interesów polskich w Chile powierzono zostało szwajcarskiej misji dyplomatycznej w Santiago.

⁹ Protokół o wznowieniu – po 16-letniej przerwie – stosunków dyplomatycznych podpisał podczas swej wizyty w Chile 14 marca 1990 roku minister stanu Polski Piotr Nowina-Konopka. Wznowienie stosunków dyplomatycznych poprzedzone było ustanowieniem stosunków konsularnych i otwarciem konsulatów generalnych w 1989 roku.

cielstwa ustanawiane są na ogół na zasadzie wzajemności w stolicach obu państw. W stosunkach polsko-latynoamerykańskich sytuacja taka ma miejsce jedynie w przypadku dziesięciu państw – Argentyny, Brazylii, Chile, Kolumbii, Kostaryki, Kuby, Meksyku, Peru, Urugwaju i Wenezueli. Akredytowani w stolicach wymienionych państw polscy przedstawiciele dyplomatyczni pełnią jednocześnie funkcje ambasadorów w pozostałych państwach Ameryki Łacińskiej, natomiast siedziby przedstawicieli tych państw, akredytowanych na terytorium naszego kraju, znajdują się w stolicach państw trzecich – Bonn, Moskwie i Wiedniu.¹⁰ Trzy kraje latynoamerykańskie (Grenada, Gujana, Salwador), pomimo nawiązania z Polską stosunków dyplomatycznych, nie akredytowały swoich przedstawicieli nawet w kraju trzecim.

Tab. 1. Stałe przedstawicielstwa w stosunkach Polski z Ameryką Łacińską
Permanent representations in the relations of Poland with Latin America

Państwo	Data nawiązania stosunków	Siedziba przedstawicielstwa	
		tego kraju	polskiego
Argentyna	1946	Warszawa	Buenos Aires
Boliwia	1970	Moskwa	Buenos Aires (Argentyna)
Brazylia	1945	Warszawa	Brasilia
Chile	1965*	Warszawa	Santiago de Chile
Ekwador	1946**	Wiedeń	Bogota (Kolumbia)
Grenada	1980	brak akredytacji	Caracas (Wenezuela)
Gujana	1972	brak akredytacji	Caracas (Wenezuela)
Gwatemala	1948	Warszawa	San José (Kostaryka)
Haiti	1946	Bonn	Caracas (Wenezuela)
Honduras	1946	Bonn	San José (Kostaryka)
Jamajka	1974	Bonn	Caracas (Wenezuela)
Kolumbia	1945***	Warszawa	Bogota
Kostaryka	1946	Warszawa	San José
Kuba	1960	Warszawa	Hawana
Meksyk	1945	Warszawa	Meksyk
Nikaragua	1947	Wiedeń	San José (Kostaryka)
Panama	1946	Bonn	San José (Kostaryka)
Paragwaj	1991	Wiedeń	Montevideo (Urugwaj)
Peru	1969	Warszawa	Lima
Salwador	1946****	brak akredytacji	San José (Kostaryka)
Urugwaj	1946	Warszawa	Montevideo
Wenezuela	1945*****	Warszawa	Caracas

* zawieszono w latach 1973–1990; ** zerwane w 1962, nawiązane ponownie w 1969; *** zawieszono w latach 1952–1969; **** zawieszono w latach 1952–1991; ***** zawieszono w latach 1952–1960.

¹⁰ Kumulowanie stanowisk dyplomatycznych, tak charakterystyczne dla stosunków polsko-latynoamerykańskich, jest zjawiskiem dość często występującym w praktyce współczesnych stosunków międzynarodowych. Jest to związane zarówno z niewielką rolą, jaką odgrywają poszczególne państwa w całokształcie naszej polityki zagranicznej, jak i kwestiami finansowymi. Polska nie może sobie bowiem pozwolić na „luksus” posiadania placówki dyplomatycznej z pełnym personelem w każdym kraju, z którym utrzymuje stosunki dyplomatyczne.

DORAŻNE STOSUNKI DYPLOMATYCZNE

Omawiając dorażne stosunki dyplomatyczne należy dokonać rozróżnienia misji wysokiej rangi na misje typowe i nietypowe.¹¹ Te pierwsze to misje pod przewodnictwem głowy państwa, szefa rządu i ministra spraw zagranicznych.¹² Do nietypowych misji specjalnych wysokiej rangi zaliczamy misje, którym przewodniczy zastępca głowy państwa, wiceszef rządu, minister, członek kolegiatnej głowy państwa.

Przedstawiając rozwój dorażnych stosunków dyplomatycznych Polski z państwami Ameryki Łacińskiej w latach 1945–1995 należy przyjąć tezę E. Kinast i W. Rómmela, że „w omawianym okresie można zauważyć brak licznych kontaktów w stosunkach dwustronnych na wysokim szczeblu”.¹³ Pomimo iż uwaga ta w ich wydaniu odnosi się do okresu czterdziestolecia stosunków i jedynie do kontaktów szczebla uznanego przez nas za typowy, to uwzględnienie kolejnego dziesięciolecia oraz drugiego typu misji (misji nietypowych), zwiększając bezwzględną liczbę kontaktów dwustronnych Polski z krajami Ameryki Łacińskiej, nie stawia tego regionu w czołówce dyplomatycznych partnerów naszego kraju. Jest to przejaw ogólnej tendencji polskiej dyplomacji koncentrowania się na europejskim układzie odniesienia, co nie oznacza, jak podkreślał minister spraw zagranicznych Polski w latach 1989–1993, Krzysztof Skubiszewski, „ignorowania możliwości tkwiących w stosunkach z partnerami pozaeuropejskimi oraz izolowania się od spraw globalnych”.¹⁴

Ogółem w okresie pięćdziesięciolecia stosunków¹⁵ wymieniono 164 misje specjalne wysokiej rangi w stosunkach z 15 państwami Ameryki Łacińskiej, z czego 52 to misje typowe, a pozostałe 112 to misje nietypowe¹⁶ (patrz tabela 2).

¹¹ Podział przyjęty za: Z. J. Pietraś, *Dyplomatyczne misje specjalne jako instrument prawa międzynarodowego*, Lublin 1978, s. 50.

¹² Pewną trudność w zaklasyfikowaniu sprawiają wizyty „partyjno-rządowe” lub „partyjno-państwowe” z okresu PRL. Szefowie tych misji występowali w podwójnych rolach, reprezentując zarówno partie polityczne sprawujące ówczesnie w Polsce władzę (głównie PZPR), jak i oficjalne instytucje państwowe. Za przykład może służyć wizyta polskiej delegacji „partyjno-rządowej” na Kubie w 1985 roku na czele z I sekretarzem KC PZPR, premierem Wojciechem Jaruzelskim. („Kronika. Dokumentacja Prasowa” 1985, 489A). W niniejszym opracowaniu pomijam te misje.

¹³ E. Kinast, W. Rómmel, *Stosunki Polski z Ameryką Łacińską*, „Sprawy Międzynarodowe” 1985, nr 1, s. 116.

¹⁴ K. Skubiszewski, *Polska polityka zagraniczna w 1991 roku*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 1991”, Warszawa 1993.

¹⁵ Do czerwca 1995 roku.

¹⁶ Dane dotyczące wymiany misji pochodzą z następujących źródeł: „Kronika. Dokumentacja Prasowa” za lata 1952–1988; *Kronika wydarzeń międzynarodowych* zamieszczana w każdym numerze „Spraw Międzynarodowych”; *Stosunki dyplomatyczne Polski 1944–1978. Informator*. t.

Tab. 2. Misje specjalne wysokiej rangi w stosunkach Polski z krajami Ameryki Łacińskiej według typów i lat
Special high-ranking missions in the relations between Poland and Latin American countries according to types and years

Rok	Misje typowe	Misje nietypowe	Misje ogółem	Rok	Misje typowe	Misje nietypowe	Misje ogółem
1946	1	0	1	1971	2	3	5
1947	0	0	0	1972	1	5	6
1948	0	0	0	1973	1	4	5
1949	0	0	0	1974	0	7	7
1950	0	0	0	1975	0	1	1
1951	0	0	0	1976	0	5	5
1952	0	0	0	1977	7	3	10
1953	0	0	0	1978	0	7	7
1954	0	0	0	1979	5	7	12
1955	0	0	0	1980	0	1	1
1956	0	1	1	1981	2	0	2
1957	0	0	0	1982	2	6	8
1958	0	1	1	1983	1	4	5
1959	0	0	0	1984	4	16	20
1960	0	1	1	1985	1	5	6
1961	1	1	2	1986	2	6	8
1962	2	1	3	1987	3	6	9
1963	2	1	3	1988	1	8	9
1964	1	0	1	1989	2	1	3
1965	0	1	1	1990	1	0	1
1966	0	0	0	1991	5	0	5
1967	0	3	3	1992	0	0	0
1968	0	0	0	1993	0	0	0
1969	0	2	2	1994	0	0	0
1970	0	5	5	1995	5	0	5

Kontakty na wysokim szczeblu zapoczątkowane zostały już w roku 1946 i charakteryzowały się dość dużą dynamiką. Liczba misji wzrastała od 1 w latach czterdziestych, 2 w latach pięćdziesiątych, poprzez 10 w latach sześćdziesiątych, 63 w latach 1971–1980, ustabilizowała się na poziomie 71 w latach osiemdziesiątych, aby spaść do 11 w latach 1991–1995.

Pierwszą, a zarazem jedyną misją wysokiej rangi, w latach czterdziestych, w stosunkach Polski z krajami Ameryki Łacińskiej była wizyta ministra spraw zagranicznych Wincentego Rzymowskiego w Meksyku w 1946 roku. Uczestniczył on w uroczystościach związanych z objęciem władzy przez nowo wybranego prezydenta tego kraju Miguela Alemána Valdeza.

W latach pięćdziesiątych miały miejsce dwie kolejne misje ceremonialne: misja zastępcy przewodniczącego Rady Państwa PRL Wacława Barcikowskiego w Brazylii w 1956 roku, która uczestniczyła w uroczystości objęcia władzy

III, Warszawa 1979; „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 1991–1994”. Źródła te w wielu wypadkach nie pokrywają się.

przez nowego prezydenta tego kraju Juscelino Kubitschka de Oliveira oraz misja zastępcy przewodniczącego Rady Państwa Oskara Langego, uczestnicząca w uroczystościach objęcia władzy przez prezydenta Meksyku Adolfo Lopeza Mateosa w 1958 roku.

Kolejne misje miały miejsce w latach sześćdziesiątych. Polska utrzymywała w tym okresie stosunki za pośrednictwem misji specjalnych wysokiej rangi z sześcioma państwami latynoamerykańskimi (Brazylia, Chile, Kolumbia, Kuba, Meksyk, Wenezuela), wymieniając takich misji ogółem 16. Sześć tych misji to misje typowe: wizyta prezydenta Meksyku Adolfo Lopeza Mateosa w Polsce w 1963 roku, premiera rządu polskiego Józefa Cyrankiewicza w Meksyku w tymże roku oraz cztery misje pod przewodnictwem ministra spraw zagranicznych.

Minister spraw zagranicznych PRL Adam Rapacki przebywał w Brazylii w 1961 roku, na Kubie w 1962 roku i w Meksyku w 1964 roku, w Polsce natomiast gościł minister spraw zagranicznych Brazylii Francisco Clementino de Santiago Dantas w roku 1962.

Pozostałe 10 misji wymienionych w latach sześćdziesiątych to misje nietypowe na szczeblu ministrów. W roku 1960 minister żeglugi Stanisław Darski brał udział w uroczystościach 150 rocznicy proklamowania niepodległości Meksyku. Minister górnictwa Wenezueli Juan Pablo Perez Alfonzo przebywał w Polsce w roku 1961 roku. Minister handlu zagranicznego PRL Witold Trąpczyński gościł z oficjalną wizytą w Brazylii w 1962 roku. Rok później odwiedził Polskę minister gruntów uprawnych Chile Julio Philippi Izquierdo. W 1965 roku odwiedził Polskę minister handlu zagranicznego Kuby Marcelo Fernandez Font, w 1967 roku minister przemysłu i handlu Brazylii Paulo Egidio Martins, minister handlu zagranicznego Kolumbii Jorge Valencia Jaramillo oraz minister górnictwa i metalurgii Kuby Artur Guzman Pascal, w 1969 roku minister oświaty i kultury Brazylii Paulo Tarso Dutra oraz minister rozwoju gospodarczego Wenezueli pani Haydee Castillo.

W latach siedemdziesiątych liczba misji specjalnych wysokiej rangi wzrosła do 63. Wzrosła również liczba państw, z którymi utrzymywano tę formę kontaktów – do 11. Szesnastokrotnie doszło do wymiany misji typowych, 47 misji miało charakter nietypowy.

Przewodniczący Rady Państwa Henryk Jabłoński składał oficjalne wizyty na Kubie w 1973 roku oraz w Meksyku, Kostaryce i ponownie na Kubie w 1979 roku. W 1972 roku przebywał w Polsce premier Republiki Kuby Fidel Castro Ruz, a w 1979 roku prezes Rady Ministrów PRL Piotr Jaroszewicz przeprowadzał rozmowy na Kubie. W Polsce gościli ministrowie spraw zagranicznych: Kuby, Paul Roa Garcia w 1971 roku, Isidoro Malmierca w 1979 roku; Chile, Aldomiro Almeyda Medina w 1971 roku oraz szef dyplomacji Wenezueli Ramon Escovar Salom w 1977 roku. Minister spraw zagranicznych

Polski Emil Wojtaszek złożył oficjalne wizyty w 1977 roku na Kubie, w Meksyku, Peru, Panamie, Ekwadorze i Wenezueli.

W latach siedemdziesiątych kilkakrotnie doszło do wymiany misji typowo ceremonialnych. W roku 1970 wiceprzewodniczący Rady Państwa PRL Mieczysław Klimaszewski brał udział w uroczystościach objęcia urzędu przez prezydenta Meksyku Luisa Echeverria Alvareza, natomiast w uroczystościach zaprzysiężenia prezydenta Chile Salvadora Allende uczestniczył zastępca przewodniczącego Rady Państwa Ignacy Loga-Sowiński. Z okazji objęcia władzy przez prezydenta Hectora J. Camporę w 1973 roku przebywała w Argentynie misja pod przewodnictwem członka Rady Państwa Edwarda Babiucha. W tymże roku ponownie w Argentynie przebywała misja specjalna, która brała udział w uroczystościach objęcia władzy przez prezydenta Juana Domingo Perona. Na czele misji stał zastępca przewodniczącego Rady Państwa, Józef Ozga-Michalski. W 1976 roku misja specjalna na czele z zastępcą przewodniczącego Rady Państwa Zdzisławem Tomalą udała się do Meksyku na uroczystości przejścia władzy przez prezydenta elekta José Lopeza Portillo. W 1979 roku Edward Babiuch, już jako zastępca przewodniczącego Rady Państwa, przebywał w Brazylii na uroczystościach, kiedy to prezydenturę obejmował generał Joao Baptista Figueiredo. Misja wiceprzewodniczącego Rady Państwa Kuby z 1979 roku Dioclesa Torralba Gonzalesa w Polsce miała charakter roboczy.

Liczne w stosunkach polsko-kubańskich delegacje pod przewodnictwem wicepremierów wynikały z faktu prowadzenia na tym szczeblu obrad Polsko-Kubańskiej Komisji Mieszanej do Spraw Współpracy Gospodarczej i Naukowo-Technicznej. W roku 1970 na czele polskiej misji stał wicepremier Eugeniusz Szyr, w 1974 Franciszek Szlachcic, w 1977 roku Tadeusz Wrzaszczyk oraz w 1978 roku Jan Szydłak i Tadeusz Pyka. W Polsce przeprowadzili rozmowy wicepremierzy Kuby Carlos Rafael Rodriguez w 1972 roku, Diocles Torralba w 1974 i 1976, Belarmino Castilla Mas w 1975 roku oraz Humberto Perez Gonzales w 1979 roku.

Pozostałe misje na szczeblu wicepremierów Polska wysyłała do Peru – w 1972 roku, na czele z Janem Mitręgą, do Argentyny – w 1974 roku, z Kazimierzem Olszewskim, oraz do Meksyku – w 1977 roku, pod przewodnictwem Tadeusza Wrzaszczyka i w 1978 roku Tadeusza Pyki oraz Jana Szydłaka.

Dziesięciokrotnie składał w latach siedemdziesiątych wizyty w krajach Ameryki Łacińskiej polski minister handlu zagranicznego. Minister Kazimierz Olszewski przebywał z wizytą oficjalną w Brazylii, Chile i Kolumbii w 1971 roku, minister handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Jerzy Olszewski w Brazylii i Meksyku w 1976 roku, na Kubie w 1977 roku oraz w Brazylii, Peru, Kolumbii i Wenezueli w roku 1979.

Wśród misji specjalnych wysokiej rangi na szczeblu ministrów innych re-

sortów wymienić należy misję ministra oświaty i kultury Meksyku Augustine Yanez oraz ministra rolnictwa Peru Jorge Barandiarian Pagadar w 1970 roku, ministra górnictwa i energetyki Brazylii Antonio Dias Leite oraz ministra przemysłu i handlu Peru Alberto Jiménez de Lucio w 1972 roku, ministra pracy Peru Pedro Sala Orosco rok później, peruwiańskiego ministra rybołówstwa Javiera Tantaleana Vanini, ministra oświaty Peru Alfredo Carpio Becerra, ministra gospodarki Argentyny José Ber Gelbarda oraz ministra handlu zagranicznego tego kraju Fernando Gilberto Lerena w 1974 roku, ministra górnictwa i nafty Wenezueli Valentina Hernandez Ascota w 1976 roku, ministra przemysłu i handlu Brazylii Angelo Calmon de Sá oraz ministra oświaty Wenezueli Carlosa Rafaela Silvy w 1978 roku. Minister żeglugi PRL Jerzy Szopa przebywał na Kubie w 1972 roku i w Peru w 1973 roku. Polski minister zdrowia i opieki społecznej Marian Śliwiński odwiedził z misją specjalną Kubę w 1978 roku.

W latach siedemdziesiątych Polska uczestniczyła w 2188 spotkaniach dwustronnych na wysokim szczeblu z 93 państwami świata.¹⁷ Przedstawione 63 misje specjalne wysokiej rangi z 11 państwami Ameryki Łacińskiej stanowiły jedynie ponad 5% wszystkich misji typowych i ok. 8% misji nietypowych.¹⁸

Tab. 3. Misje specjalne wysokiej rangi w latach siedemdziesiątych
Special high-ranking missions in the 1970's

Rodzaj misji	Ogółem	Ameryka Łacińska	
		liczba	procent
Misje typowe	298	16	5,4
w tym			
misje głowy państwa	39	4	10
misje szefa rządu	86	2	2
misje ministra spraw zagr.	173	10	6
Misje nietypowe	615	47	7,6
w tym			
misja członka kolegiatnej głowy państwa	5	7	140!
misje wicepremierów	210	15	7,1
misje ministrów	400	25	6,2

Ciekawym zjawiskiem w stosunkach polsko-latynoamerykańskich jest wymiana misji na czele z członkiem kolegiatnej głowy państwa. Według Ziemowita J. Pietrasia ogółem w stosunkach Polski z zagranicą takich misji było jedynie 5, z czego wynikałoby, iż misji specjalnej wysokiej rangi na tym szczeblu wy-

¹⁷ Patrz: Z. J. Pietraś, *Dyplomacja misji specjalnych wysokiej rangi w praktyce PRL*, „Przeгляд Stosunków Międzynarodowych” 1981, nr 2-3, s. 206-208.

¹⁸ W porównaniu nie wzięto pod uwagę uwzględnionych przez Z. J. Pietrasia misji partyjnych, konferencyjnych, parlamentarnych oraz misji wybitnych obcokrajowców.

mienionych z państwami Ameryki Łacińskiej było więcej niż wszystkich takich misji w stosunkach Polski z zagranicą. Jest to oczywiście niemożliwe, a ta różnica wynika najprawdopodobniej z faktu korzystania przez Z. J. Pietrasia jedynie z „Kroniki. Dokumentacji Prasowej” jako źródła informacji.

Wspomniane misje miały w większości charakter typowo ceremonialny, uczestnicząc w uroczystościach objęcia władzy przez nowo wybranych prezydentów. Zwyczaj wysyłania tego typu misji ceremonialnych był kontynuowany także w latach osiemdziesiątych. Doszło wówczas do wymiany 71 misji specjalnych wysokiej rangi – 18 typowych i 53 nietypowych – z 10 państwami latynoamerykańskimi.

Dwukrotnie odwiedził Polskę prezydent Nikaragui Daniel Ortega Saavedra – w 1984 i 1985 roku. W Polsce przebywał również prezydent Peru Alan Garcia Perez w 1989 roku.

Na misje pod przewodnictwem ministrów spraw zagranicznych złożyły się: wizyta ministra Józefa Czyrka na Kubie i w Brazylii w 1981 roku, Stefana Olszowskiego w Kolumbii i Wenezueli w 1982 roku, na Kubie, w Nikaragui i Argentynie w 1984 roku, Mariana Orzechowskiego w Meksyku i na Kubie w 1986 roku, Tadeusza Olechowskiego w Kolumbii w 1988 roku. W Polsce przebywali z oficjalnymi wizytami szefowie resortów spraw zagranicznych Kuby, Isidoro Malmierca Peoli w 1983 i 1987 roku, Kolumbii, Julio Londono Paredes w 1987 roku, Urugwaju, Enrique Iglesias w 1987 i Luis Barrios Tassano w 1989 roku.

Oficjalną wizytę w naszym kraju złożyli: wicepremier Grenady, Bernard Coard w 1980 roku, i wicepremierzy Kuby, Humberto Perez Gonzalez i Ramirez Valdes Menendez w 1984 roku, Diocles Torralbas Gonzales w 1986 roku oraz Antonio Rodriguez Maurell w 1988 roku. Polskim misjom przewodniczyli wicepremierzy Zbigniew Madej na Kubę, Zenon Komender do Kolumbii i Wenezueli, Mieczysław Rakowski dwukrotnie na Kubę w 1982 roku, do Panamy, Nikaragui i na Kubę w 1984 roku, Janusz Obodowski na Kubę w 1984 roku, Roman Malinowski do Nikaragui, Zenon Komender do Urugwaju w 1985 roku, Manfred Gorywoda na Kubę w 1987 roku.

Wśród misji nietypowych wymienić należy wizyty w Polsce wiceprezydenta Argentyny Victora H. Martineza w 1986 roku (była to w stosunkach polsko-argentyńskich pierwsza wizyta na tak wysokim szczeblu) oraz wiceprezydenta Nikaragui Sergio Ramireza w 1987 roku.

W początku lat osiemdziesiątych zostały rozszerzone polsko-latynoamerykańskie kontakty na szczeblu ministrów. Obok tradycyjnych misji ministra handlu zagranicznego dochodziło do wymiany wizyt przedstawicieli resortów pozagospodarczych.

W 1982 roku minister handlu zagranicznego Kuby Ricardo Cabrisas, a w

1987 roku Ricardo C. Ruiz gościli w Polsce, w 1984 roku polski minister handlu zagranicznego Tadeusz Nestorowicz przebywał w Meksyku i Argentynie. Do Polski przybyli z oficjalnymi wizytami ponadto: minister zdrowia Kuby w 1983 roku, minister sprawiedliwości tego kraju Juan Escalona Requera, minister rybołówstwa Meksyku Pedro Ojeda Paullada, szef resortu spraw wewnętrznych Nikaragui Tomas Borge Martinez w 1984 roku, ministrowie z Kolumbii – rozwoju gospodarczego, Gustavo Castro Guerrero, oraz minister górnictwa i energetyki, Ivan Duque Escobar w 1985 roku, a także ministrowie rządu Kuby: szkolnictwa wyższego – Fernando Vecno oraz komunikacji, Manuel M. Céspedes w 1986 roku, spraw wewnętrznych José Abrantes Fernandez w 1987 roku i dwukrotnie minister handlu wewnętrznego Villa Sossa w 1987 roku i 1988 roku oraz minister szkolnictwa wyższego Nikaragui Joaquino Solis Plura w 1987 roku, minister finansów i kredytu publicznego Meksyku Gustavo Petricoli w 1988 roku i ponownie minister rybołówstwa Peru Javier Labarthe Correa w 1988 roku.

Polska misja pod przewodnictwem ministra górnictwa i energetyki Czesława Piotrowskiego przebywała w Wenezueli i Kolumbii w 1983 roku, Kubę odwiedziły polskie misje ministra–kierownika Urzędu Gospodarki Morskiej Jerzego Korzonka w 1984 roku, ministra kultury i sztuki Kazimierza Żygulskiego w 1984 i 1988 roku, ministra spraw wewnętrznych Czesława Kiszczaka 1986 roku, ministra rynku wewnętrznego Jerzego Józwiaka. W Kolumbii w 1988 roku miała miejsce wizyta ministra finansów Bazylego Samojlika.

Pozostałe misje nietypowe wysokiej rangi to misja I zastępcy przewodniczącego Rady Państwa Kuby Raula Castro Ruz w Polsce w 1983 roku, misja wiceprzewodniczącego Rady Państwa tego kraju Guillermo Garcii Fiasa w 1984 roku, zastępcy przewodniczącego Rady Państwa PRL Tadeusza Witolda Młyńczaka w Argentynie na uroczystości przekazania władzy nowo wybranemu prezydentowi Raulowi Alfonsino w 1984 roku, misja członka Rady Państwa Edwarda Kołodzieja w Wenezueli z okazji objęcia władzy przez prezydenta Jaime Lusiniego w 1984 roku, misja zastępcy przewodniczącego Rady Państwa Tadeusza Witolda Młyńczaka w Brazylii w 1985 roku oraz zastępcy przewodniczącego Rady Państwa Zenona Komendera w Kolumbii rok później, delegacja z członkiem Rady Państwa W. Jonkiszem w 1988 roku na uroczystościach zaprzysiężenia prezydenta Meksyku C. Salinasa de Gortari oraz polska delegacja z wiceprzewodniczącym Rady Państwa Kazimierzem Barcikowskim na czele, uczestnicząca rok później w obchodach 30-lecia rewolucji kubańskiej.

W latach 1990–1995 wystąpiło dość znaczące zahamowanie kontaktów polsko-latynoamerykańskich na szczeblu misji specjalnych wysokiej rangi.¹⁹ Ogó-

łem misji takich wymieniono 11 z 5 państwami. Wszystkie misje miały charakter typowy.

W 1990 roku przebywał w Polsce prezydent Argentyny Carlos Menem, natomiast Lech Wałęsa odwiedził w 1995 roku Brazylię, Argentynę, Chile, Urugwaj i Paragwaj.

Minister spraw zagranicznych Krzysztof Skubiszewski w okresie swojej kadencji odbył jedną podróż w roku 1991 do Ameryki Południowej, gdzie złożył wizyty w Brazylii, Argentynie, Urugwaju, Paragwaju i Chile.

Tab. 4. Misje specjalne wysokiej rangi wysłane i przyjęte przez Polskę w stosunkach z krajami Ameryki Łacińskiej według kierunku wymiany
Special high-ranking missions sent and received by Poland in the relations with Latin American countries according to the direction of exchange

Kraj	Misje wysłane	Misje przyjęte	Misje ogółem
Argentyna	8	4	12
Brazylia	11	5	16
Chile	4	2	6
Ekwador	1	0	1
Grenada	0	1	1
Kolumbia	8	4	12
Kostaryka	1	0	1
Kuba	28	28	56
Meksyk	16	4	20
Nikaragua	3	5	8
Panama	2	0	2
Paragwaj	2	0	2
Peru	3	8	11
Urugwaj	3	2	5
Wenezuela	6	5	11
Razem	96	68	164

Jak już zostało wspomniane Polska utrzymywała stosunki dyplomatyczne za pośrednictwem misji specjalnych wysokiej rangi z 15 państwami latynoamerykańskimi. Stałe kontakty mają miejsce od roku 1969. Największą liczbę misji wymieniono w 1984 roku – 4 misje typowe i 16 nietypowych, 13 wysłanych

¹⁹ B. Wizimirska tak tłumaczy ten stan rzeczy: „Głównym celem polskiej polityki na obszarach pozaeuropejskich stało się zapewnienie sprzyjających warunków do współpracy gospodarczej w procesie odchodzenia od gospodarki rozdzielczo-nakazowej do wolnorynkowej. Zdynamiczowanie gospodarki wymagało m.in. stworzenia nowych podstaw prawnych, ułatwień dla prywatnych inicjatyw w zakresie handlu i współpracy. **Nie nadawano stosunkom z poszczególnymi państwami wysokiej rangi poprzez spektakularne wizyty dostojników państwowych. Z Ameryką Łacińską prowadzono stałe kontakty na szczeblu roboczym** [podkreślenie moje – H. D.]. B. Wizimirska, *Polityka Polski wobec państw Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej 1992”, Warszawa 1994, s. 201.

przez Polskę i 7 przyjętych. Najczęściej dochodziło do wizyt na szczeblu ministrów różnych resortów (61), a następnie ministrów spraw zagranicznych (35) oraz wicepremierów (32). Sporadyczne były kontakty na szczeblu szefów państw (14) i rządów (3).

Polska nie wymieniła żadnej misji specjalnej wysokiej rangi z 18 państwami Ameryki Łacińskiej. W liczbie tej znajduje się 7 państw, z którymi utrzymujemy stosunki dyplomatyczne. Są to Boliwia, Gujana, Gwatemala, Haiti, Honduras, Jamajka oraz Salwador.

W latach 1945–1995 Polska wysłała 96 misji specjalnych do 14 państw latynoamerykańskich i przyjęła 68 misji z 11 państw tego regionu. Blisko 1/3 misji przypada jednak na jeden kraj – Kube (56 misji – 28 wysłanych i 28 przyjętych). Przedstawiciele naszego kraju nie składali wizyt oficjalnych na Grenadzie, natomiast Ekwador, Kostaryka, Panama i Paragwaj nie wysłały żadnej swojej misji do Polski. Byliśmy bardziej stroną aktywną i zainteresowaną w rozszerzaniu i rozwoju wzajemnych kontaktów. Głównym celem tej wymiany było stworzenie korzystnych warunków politycznych dla wymiany gospodarczej. Zasadniczą problematyką obrad było nawiązywanie i zacieśnianie wzajemnych kontaktów handlowych.

STOSUNKI KONSULARNE

Jedynymi państwami Ameryki Łacińskiej, z którymi stosunki konsularne Polski oparte są na konwencjach konsularnych, są Kuba i Meksyk.²⁰ Konwencja z Kubą została podpisana w Hawanie 12 maja 1972 roku i weszła w życie 28 kwietnia 1975 roku po wymianie dokumentów ratyfikacyjnych.²¹ Konwencję z Meksykiem podpisano w Warszawie 14 czerwca 1985 roku, weszła zaś w życie 15 czerwca 1986 roku.²² Z pozostałymi państwami stosunki konsularne oparte są na Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z 1963 roku i zwyczajowych normach prawa międzynarodowego.

Funkcje konsularne w krajach latynoamerykańskich, z którymi Polska utrzymuje stosunki dyplomatyczne, wykonywane są w przeważającej większości przypadków przez wydziały konsularne przy stałych misjach dyplomatycznych. Przykładami utrzymywania stosunków konsularnych bez posiadania

²⁰ Brak unormowania konwencyjnego w dziedzinie dwustronnych stosunków konsularnych Polski z Ameryką Łacińską nie jest czymś wyjątkowym. Tego typu umowy zawarliśmy jedynie z około 30 państwami świata, w przeważającej części państwami europejskimi.

²¹ „Dziennik Ustaw” 1975, nr 21, poz. 111.

²² „Dziennik Ustaw” 1986, nr 37, poz. 183.

przedstawicielstwa dyplomatycznego były Kolumbia, Peru oraz Chile. Otworzenie w 1967 roku konsulatów w Bogocie i Warszawie poprzedziło o dwa lata wznowienie stosunków dyplomatycznych zawieszonych w 1952 roku. W 1967 roku Polska i Peru nawiązały stosunki konsularne, dwa lata później w związku z nawiązaniem stosunków dyplomatycznych konsulat generalny w Limie przekształcony został w ambasadę. Wznowienie zawieszonych w 1973 roku stosunków dyplomatycznych w Chile (1990) poprzedzone zostało wcześniejszym o rok otwarciem konsulatów generalnych w stolicach obu krajów.

Odrębne urzędy konsularne, poza siedzibą przedstawicielstwa dyplomatycznego, posiadamy obecnie jedynie w stosunkach z Brazylią.

W 1946 roku ustanowiono w Brazylii dwa polskie urzędy konsularne – wicekonsulat w Sao Paulo i konsulat generalny w Kurytybie.²³ Rok później podniesiono rangę urzędu w Sao Paulo do stopnia konsulatu generalnego; konsulat ten posiada kompetencje na Sao Paulo, Mines Gerais, Espirito Santo, Guana Bara i Rio de Janeiro, natomiast konsulat w Kurytybie obejmuje działalnością stany Parana, Rio Grande de Sul²⁴ i Santa Catarina.

W okresie bezpośrednio powojennym główne zadania polskiej służby konsularnej związane były z opieką nad obywatelami polskimi pozostającymi poza krajem, organizowaniem akcji repatriacyjnej, pomocą w organizowaniu życia polonijnego, a następnie – w miarę regulowania tych zagadnień – stopniowym rozwijaniem funkcji w dziedzinie międzynarodowego obrotu gospodarczego.²⁵ Z podstawowymi funkcjami konsularnymi tego okresu związane jest usytuowanie polskich placówek konsularnych w Ameryce Łacińskiej. Brazylia jest największym ośrodkiem polonijnym tego regionu. Trzy stany brazylijskiego południa – Parana, Rio Grande de Sul, Santa Catarina – to główny teren polskiej emigracji od lat dziewięćdziesiątych XIX wieku, przy czym Parana skupia ponad połowę ludności polskiego pochodzenia osiadłej w Brazylii. Bezpośrednio po drugiej wojnie światowej najwięcej Polaków osiedliło się w stanach Sao Paulo i Espirito Santo.

W latach siedemdziesiątych nastąpiło rozszerzenie funkcji konsularnych również na dziedzinę obrotu gospodarczego. Ustanowienie istniejącej w latach 1960–1985 placówki konsularnej Brazylii na wybrzeżu, w Gdyni, było ściśle związane z pełnieniem przez ten konsulat głównie funkcji handlowo-gospodar-

²³ W latach 1950–1957 działalność konsulatu w Kurytybie była zawieszona ze względu na ograniczenie możliwości nawiązania przez polskich urzędników kontaktów z szeroką grupą przedstawicieli Polonii.

²⁴ W latach 1962–1970 funkcjonował konsulat w Porto Alegre z kompetencją terytorialną na stan Rio Grande de Sul.

²⁵ M. Majewski, *Służba konsularna Polski Ludowej*, „Sprawy Międzynarodowe” 1975, nr 11.

czych. Podobne uzasadnienie miała lokalizacja konsulatu kubańskiego, działającego od 1969 roku do przełomu lat 1990–1991²⁶ w Szczecinie oraz konsulatu urugwajskiego, funkcjonującego w okresie 1960–1965 w Gdyni.

Zakres polsko-latynoamerykańskich stosunków konsularnych w okresie PRL okazał się być nieadekwatny do potrzeb i możliwości wzajemnej współpracy III Rzeczypospolitej. Wydziały konsularne nie mają możliwości prowadzenia szerokiej działalności, ze względu na brak kontaktów z ludnością zamieszkującą tereny odległe od stolicy, w której ma siedzibę stała misja dyplomatyczna. Poza tym w wielu krajach Ameryki Łacińskiej, w których oficjalnie zostali akredytowani polscy przedstawiciele dyplomatyczni, brak jest jakichkolwiek urzędów mogących pełnić funkcje dyplomatyczno-konsularne. Odpowiednim rozwiązaniem tej kwestii stała się instytucja konsula honorowego. Ta forma przedstawicielstwa szeroko stosowana przez II Rzeczpospolitą²⁷, także w Ameryce Łacińskiej, w latach PRL została odrzucona. Powrót instytucji konsula honorowego następuje stopniowo po 1989 roku. Konsulaty honorowe w Polsce posiadają Ekwador (w Warszawie), Gwatemala (Warszawa), Meksyk (Kraków, Łódź, Szczecin, Wrocław) oraz Panama (Warszawa). Polska natomiast dysponuje obecnie 18 przedstawicielami w randze konsula honorowego.²⁸ Sprawują oni swoje funkcje w Argentynie (Cordoba, Mar del Plata, Obera), Boliwii (La Paz), Brazylii (Belo Horizonte, Vitoria), Ekwadorze (Quito), Hondurasie (Tegucigalpa), Gwatemali (Gwatemala), Jamajce (Kingston), Kostaryce (San José), Meksyku (Guadalajara, Monterrey), Nikaragui (Managua), Paragwaju (Asuncion), Peru (Trujillo), Salwadorze (San Salvador) i Urugwaju (Punta del Este).

* * *

Jak możemy zauważyć, zasadnicze znaczenie dla rozwoju stosunków dyplomatyczno-konsularnych Polski z krajami Ameryki Łacińskiej miał z jednej strony globalny stan stosunków międzynarodowych (do 1989 roku głównie stosunków Wschód–Zachód), z drugiej sytuacja wewnętrzna Polski i poszczególnych partnerów latynoamerykańskich.

W pierwszych kilku latach powojennych przeważająca część państw tego regionu uznała Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej. Następowało nawiązy-

²⁶ Ustalenie dokładnej daty likwidacji konsulatu kubańskiego okazało się niemożliwe.

²⁷ Przed II wojną światową mieliśmy ponad 100 konsulatów honorowych. Patrz: S. W. Dobrowolski, *Dyplomacja Polski Ludowej 1944–1980. Organizacja i funkcjonowanie*, Warszawa 1981, s. 257.

²⁸ Jak zauważa B. Wizimirska pozwoliła na to „obecność zamożnej i skłonnej do współpracy Polonii”. B. Wizimirska, *Polityka Polski...*, s. 206.

wanie stosunków dyplomatycznych. Wkrótce stosunki te osiągnęły, z małymi wyjątkami, stan sprzed II wojny światowej.

Normalny rozwój kontaktów politycznych opóźniony został przez zimną wojnę. Z formalnego punktu widzenia stosunki były poprawne. Nie doszło do spowodowanego zerwania stosunków dyplomatycznych, mimo czasowego ich zawieszenia w kilku przypadkach, czy ograniczeń w działalności palcówek konsularnych. Jednakże nieprzyjazne nastawienie większości państw latynoamerykańskich, bardzo blisko związanych ze Stanami Zjednoczonymi, stanowiło bezpośrednią przyczynę zamrożenia stosunków politycznych.

Przełom w tej dziedzinie nie nastąpił od razu, ponieważ proces odprężenia był z natury powolny. Został on zapoczątkowany w drugiej połowie lat pięćdziesiątych misjami specjalnymi wysokiej rangi o charakterze typowo ceremonialnym, na czele z zastępcami przewodniczącego Rady Państwa (1956 – Brazylia, 1958 – Meksyk). Pierwsza merytoryczna misja wysokiej rangi miała miejsce dopiero w 1961 roku.

W latach sześćdziesiątych stosunki dyplomatyczne z państwami Ameryki Łacińskiej w większości przypadków zostały uregulowane. W 1960 roku utworzono trzy nowe polskie przedstawicielstwa w randze ambasad, odchodząc w praktyce dyplomatycznej od stałych misji na szczeblu poselstw.

Postępujący proces odprężenia światowego został przerwany przez wydarzenia na kontynencie amerykańskim związane z bojkotem dyplomatycznym i handlowym wobec Kuby i tych państw socjalistycznych, które udzieliły jej poparcia, wśród nich i Polski. Usunięcie Kuby z OPA i zerwanie przez wszystkie, poza Meksykiem, państwa latynoamerykańskie stosunków z tym krajem doprowadziło do zamrożenia stosunków dyplomatycznych Polski z występującymi przeciwko Kubie państwami. W przypadku Ekwadoru doszło nawet do ich zerwania. Jednocześnie nastąpiło ograniczenie kontaktów na szczeblu typowych misji specjalnych wysokiej rangi – w latach 1963–1970 misji takich było jedynie 3, wszystkie zostały wymienione z Meksykiem.

Proces normalizacji i rozwoju stosunków dwustronnych z krajami Ameryki Łacińskiej rozpoczął się na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych. W 1969 roku ponownie nawiązano stosunki dyplomatyczne z Ekwadorem, wznowiono z Kolumbią. Rozszerzono kontakty na większą grupę państw, wymieniając 63 misje w latach 1970–1979 w stosunkach z 11 krajami.

Znaczny spadek liczby misji na początku lat osiemdziesiątych (w latach 1980–1981 jedynie trzy misje) spowodowany był głównie wewnętrzną sytuacją w Polsce. Co prawda państwa latynoamerykańskie prezentowały na ogół neutralne bądź wręcz przychylnie stanowisko wobec spraw naszego kraju i nie przystąpiły do restrykcji międzynarodowych nałożonych na Polskę, ale konieczność koncentrowania się na trudnej sytuacji politycznej wewnątrz kraju ogra-

niczała kontakty zagraniczne państwa do niezbędnego minimum. Mając na celu zapewnienie korzystnych warunków politycznych dla współpracy gospodarczej, już w 1982 roku Polska zaktywizowała w możliwie szerokim zakresie kontakty dyplomatyczne na różnych szczeblach, wymieniając do końca lat osiemdziesiątych jeszcze 68 misji wysokiej rangi z 9 krajami Ameryki Łacińskiej.

Rok 1989 i następne przyniosły generalnie przewartościowania w polskiej polityce zagranicznej. Ameryka Łacińska, podobnie jak i inne regiony pozaeuropejskie, znalazła się na marginesie zainteresowania polityków. Koncentracja polskiej dyplomacji na stosunkach z Europą spowodowała ograniczenie kontaktów na najwyższym szczeblu. Dokonano jednakże dalszej normalizacji stosunków, nawiązując stosunki dyplomatyczne z Paragwajem oraz po kilkudziesięciu latach mianując przedstawicieli w Gwatemali i Salwadorze. Przystąpiono do tworzenia systemu porozumień stanowiących podstawy prawne i ułatwienia dla prywatnych kontaktów handlowych i współpracy gospodarczej (m. in. porozumienia o popieraniu i wzajemnej ochronie inwestycji, o unikaniu podwójnego opodatkowania, o zniesieniu obowiązku wizowego). Znacznie rozszerzono stosunki konsularne, powracając do znanej z okresu II Rzeczypospolitej instytucji konsula honorowego.

Poszczególne państwa regionu latynoamerykańskiego nie zajmują jednakowej, stałej pozycji w polskiej polityce zagranicznej. Wyjątkowe znaczenie odgrywały w latach 1960–1989 stosunki z Kubą. Aż 1/3 wszystkich misji specjalnych wysokiej rangi, jakie Polska wymieniła w okresie powojennym z krajami tego regionu, przypada właśnie na Kubę. Kontakty te były najpełniejsze, obejmowały najwięcej dziedzin współpracy i w najwyższym stopniu były znormalizowane. Spośród pozostałych państw, z którymi Polska nawiązała stosunki dyplomatyczne, do najważniejszych partnerów należą Argentyna, Brazylia, Kolumbia, Meksyk, Peru i Wenezuela. Pokrewieństwo kulturowe, przychyłność rządów, liczna Polonia i interesy gospodarcze stanowią o ich umiejscowieniu, tuż za najważniejszymi partnerami Polski. Inne kraje latynoamerykańskie pojawiają się w polu zainteresowania sporadycznie. Odrębną grupę stanowi 10 państw, z którymi Polska nawet nie nawiązała stosunków dyplomatycznych. Są to „minipaństwa”, które odzyskały niepodległość po II wojnie światowej i nie odgrywają większej roli w stosunkach międzynarodowych.

SUMMARY

This article is about political relations between Poland and Latin American states after World War II. The analysis is focused on the three spheres:

1. permanent diplomatic relations, it means the establishment of diplomatic relations and the appointment of the diplomatic agents;
2. summing up of diplomatic relations, it means high dignity special missions in bilateral ties;
3. consular relations.

Ad. 1. Poland established diplomatic relations with 15 (out of the 20 existing) Latin American states directly after World War II. These relations were arranged correctly although were suspended for some period a few times (ex. with Chile in 1973–1990 or Columbia in 1952–1969) and once were broken (in 1962 with Ecuador). Nowadays Poland maintains diplomatic relations with 32 Latin American states.

Ad. 2. The high dignity missions we may divide into typical and non-typical ones. The typical are led by the head of the State, prime minister and the minister of foreign affairs. To the non-typical ones we numbered visits of the deputy head of the State, vice-premier, minister and member of the collective head of the State. In 1945–1995 Poland exchanged altogether 164 high dignity missions with 15 states of Latin America. 52 of them were typical and 112 non-typical. The greatest number of missions were exchanged in 1984 (20) – 13 were sent by Poland and 7 by Latin American states. Most often missions were missions of ministers of different departments (61), the most rare ones were missions of the premiers. Among the closest partners of Poland were Cuba (56 visits), whereafter Mexico (20), Brazil (16), Argentina (12), Columbia (12), Peru (11) and Venezuela (11).

Ad. 3. Poland has the consular relations based on the consular convention only with Cuba (1972) and Mexico (1975). Consular functions are mainly realised by consular departments in Polish diplomatic agencies. The separate consulate we have now only in Brazil (Sao Paulo, Curitiba). Because of the limited possibilities of permanent agencies effect Poland decided after 1989 to use the institution of the "honour consul" in relations with Latin American states. 6 Latin American honour consuls act in our country and 18 such Polish agents act in 14 countries of that region.